

PERIODONTIT VA DEMENSIYA O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Raxmonova M.E.

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti, O'zbekiston

Xatamov U.A.

Ilmiy rahbar, PhD, Dotsent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17424094>

Periodontit — bu faqat og'iz kasalligi emas, balki butun organizm, jumladan, miya sog'lig'iga ham ta'sir qiluvchi surunkali yallig'lanish jarayoni. Surunkali yallig'lanish organizmda yuqori darajada yallig'lanish mediatorlari (sitokinlar, interleykinlar, TNF-alfa va boshqalar) ishlab chiqarilishiga sabab bo'ladi. Bu mediatorlar qon aylanishi orqali miyada ham tarqalib, markaziy asab tizimida yallig'lanishni qo'zg'atadi. Periodontit — bu tish atrofidagi to'qimalarning surunkali yallig'lanishi bo'lib, asosan bakteriyalar sababli yuzaga keladi. Bu kasallik tishlarni ushlab turuvchi suyak va to'qimalarni buzadi. Demensiya — bu aqliy qobiliyatlarning (xotira, fikrlash, qaror qabul qilish) pasayishi, ko'pincha yoshga bog'liq bo'lib, Altsgeymer kasalligi kabi holatlar bunga sabab bo'lishi mumkin.

Mavzuning dolzarbligi Periodontit va demensiya o'rtasidagi bog'liqlik tobora ko'proq e'tiborni tortmoqda. Biroq, periodontit demensiya uchun xavf omili hisoblanadimi yo'qmi — bu hali ham aniq emas. Periodontit — surunkali yallig'lanish kasalligi. Bu yallig'lanish organizmning boshqa sohalariga, jumladan, miyaga ham ta'sir qilishi mumkin. Surunkali yallig'lanish — demensiyaning rivojlanishida muhim omil sifatida qaralmoqda. Periodontit sababchisi bo'lgan bakteriyalar va ularning toksinlari qon aylanishi orqali miyaga yetib borishi mumkin. Bu miyada yallig'lanish jarayonlarini kuchaytiradi va neyronlar uchun zararli bo'lishi mumkin.

Materiallar va tadqiqot usullari Periodontit surunkali yallig'lanishni kuchaytirish orqali demensiyaning rivojlanish xavfini oshirishi mumkin. Surunkali tizimli yallig'lanish reaksiyasi bo'lgan periodontit demensiya uchun potentsial xavf omili bo'lishi mumkin, ayniqsa kattalar orasida. Ushbu tadqiqot kattalarda periodontit davosi bilan demensiya orasidagi bog'liqlikni aniqlashga qaratilgan. Tadqiqot natijalariga kora periodontit va demensiya o'rtasidagi solishtirishda 1.77 (95%) bo'lib, bu ularning kuchli bog'liqligini ko'rsatdi. Ammo periodontit va demensiya o'rtasidagi bog'liqlik statistik jihatdan ahamiyatli emas edi (OR = 1.59; 95% CI, 0.92–2.76). Biroq tahlili shuni ko'rsatdiki, o'rta yoki og'ir darajadagi periodontit demensiya bilan sezilarli darajada bog'liq edi – Ushbu meta-tahlil natijasiga ko'ra, o'rta yoki og'ir darajadagi periodontit demensiya uchun xavf omili bo'lishi mumkin. 2020 yilda nashr etilgan meta-tahlilda, 10 dan ortiq tadqiqotlar ko'rib chiqilib, periodontit bilan og'rigan odamlarda demensiya rivojlanish xavfi sezilarli darajada yuqori ekani tasdiqlandi. Biokimyoviy va immunologik tadqiqotlarga kora qon va og'iz suyuqligida yallig'lanish belgilarining (sitokinlar, C-reaktiv protein va boshqalar) darajasi o'lchanib, yuqori

yallig'lanish darajasi demensiya xavfi bilan bog'liqligi aniqlangan. Bu ko'rsatkichlar periodontit va markaziy asab tizimining sog'lig'i o'rtasidagi bog'liqlikni yanada mustahkamlaydi.

Xulosa. Periodontit bakteriyalari va yallig'lanish mediatorlari miyada yallig'lanishni kuchaytiradi, bu esa neyrodegeneratsiyaning — xususan, demensiyaning rivojlanishiga olib keladi. Demensiya xavfi kattalarning periodontal sog'lig'i holatiga bog'liq bo'lib, natijalar muntazam professional tish tozalash demensiya yuzaga kelishini kamaytirishi mumkinligini taklif qiladi. Shuning uchun kattalar uchun muntazam va doimiy tish tozalash davosi tavsiya etiladi. Shuning uchun tish va og'iz gigienasiga e'tibor berish, periodontitni o'z vaqtida davolash miya salomatligini saqlashda muhimdir. Tish va og'iz sog'lig'ini asrash, periodontitni vaqtida oldini olish yoki davolash demensiya xavfini kamaytirishda muhim omil hisoblanadi.